

FÖRORD

Jag ska göra något alldeles häpnadsväckande med språket

9

Ich werde etwas ganz Erstaunliches machen mit der Sprache stod det på ett papper som låg på mitt skrivbord. Året var 2008 och jag skulle översätta ett par dikter inför Stockholms poesifestival. *Jag ska göra något alldeles häpnadsväckande med språket*. Orden var Nora Gomringers. En poet som jag inte visste inte mycket mer om än att hon var en scenpersonlighet. Och att hon uppenbarligen skrev rätt kaxiga dikter.

När jag väl började arbeta med dikterna var den allra första känslan att de störde. De trängde sig på, borrade sig in. Och de släppte inte greppet utan bet sig fast i medvetandet – även när jag inte arbetade med dem. Upprepningarna som dikterna var fulla av blev till mantran som levde självständiga liv. Det var irriterande samtidigt som det fascinerade att texterna var så pass kraftfulla.

För att fördjupa förståelsen av dikterna såg jag några av de liveframföranden som finns utlagda på YouTube. Där väste, skrek och talsjög Gomringer i det ena klippet efter det andra. Hon gestikulerade vilt, rasande och med mycket humor. Det blev uppenbart varför hon i Tyskland anses vara en av landets främsta spoken wordpoeter. Liveframträdandena var alla små teaterstycken i sig. Och dikterna kallas för *Sprechtex*t, taltexter. Med det menas att de ska läsas högt, gärna på en scen. Att de alltså inte nödvändigtvis är avsedda att läsas

stilla, begrundande som den mer traditionella bilden av diktläsning innebär.

Men att se Nora Gomringers säregna framföranden på YouTube störde min upplevelse av texten. Det blev omöjligt att förstå hur det skulle vara möjligt att få de här kraftfulla texterna att tala till mig på svenska. De var så starka och självklara på tyska. Gick de överhuvudtaget att komma in i? Lösningen blev att ta mig an dikterna på traditionellt vis, genom att läsa texterna långsamt och stilla. Läste dikten *Sag doch mal was zur Nacht* högt, om och om igen. Märkte att det var enklare att komma åt dikten gående, långt borta från skrivbordet. Att det fanns en självklar rytm i den som kom till sin rätt i rörelse.

Dikten, som på svenska kom att heta *Men säg nåt om natten då* skildrar en situation som skulle kunna vara romantisk. Två människor på en nattlig tur under stjärnhimlen. Men dikten slutar i samma frustration som den börjar i: den älskade är omöjlig att nå. Dikten tar, som så ofta hos Gomringer, sin utgångspunkt i det talade ordet. Och här gör den det på ett sätt som snarast liknar sångtextens eller ramsans. Läsaren riktigt känner diktjagets ökande andhämtning när hon försöker få kontakt med sin älskade.

Men Nora Gomringer arbetar inte bara med talspråkighet. Hon svingar sig mellan olika stilnivåer och använder sig ofta av referenser till annan lyrik eller till andra texter överhuvudtaget. När jag hösten 2010 fick förfrågan att översätta hela boken *Sag doch mal was zur Nacht* upptäckte jag att många av dikterna är proppfulla av litterära

referenser: till Johann Wolfgang von Goethe, Else Lasker-Schüler, Ernst Jandl, Bröderna Grimm och många fler. Även personer ur tyska film- och sportsammanhang parafrastras, till exempel regissören Sönke Wortmann och filmstjärnorna Hildegard Knef och Marlene Dietrich.

Ibland sker Gomringers referenser helt obemärkt, liksom i förbifarten. Andra gånger blir det mer påtagligt – dikter som *Mia, ta med dig nåt åt mig, när du kommer tillbaka* och *Gjort mig så illa* glider mot slutet helt över i Bröderna Grimms sagovärld.

Men vare sig hon laborerar med det tyska kulturarvet, parafrastrar den tyska grundlagen eller helt plötsligt ger sig in i konståkningsvärlden visar hon en omsorg om läsaren: Man behöver inte förstå allt! Det är bara att hänga med ändå, låta sig sköljas över och med av ordflödet som är musik i sig.

Nora Gomringer har något att säga om allt och drar sig inte för att göra det. Vare sig det handlar om Auschwitz, kända personer, terrorattacker, barn som far illa, det tyska folkets skuld eller simpla kärleksbekymmer. Hon är helt enkelt full av litterärt självförtroende. Den allra första dikten i *Men säg nåt om natten då* heter *Ursprungsalfabet* och där demonstrerar hon hela detta litterära självförtroende. Dikten är full av metaforer, diktparafraaser och associationer till historiska personligheter.

Man kan fråga sig hur Nora Gomringer har hittat sitt orädda uttryck. Det har säkert flera orsaker. Biografiskt kan man reflektera

över att hon har sju äldre bröder, att mamma Nortrud är germanist (alltså tysk litteraturvetare) och att pappa Eugen är en av den konkreta poesins förgrundsgestalter. Utan att överanalysera eller fastna i det biografiska verkar detta att hon verkligen lyckas *göra sig hörd* som poet plötsligt väldigt logiskt.

Nora Gomringer har prisats och rosats många gånger om, men i våras blev det tydligt att hon funnit en självklar och helt egen plats i den tyskspråkiga poesin. Då offentliggjordes nämligen att hon blir 2011 års pristagare – och den yngsta någonsin – av det prestigefulla *Jacob-Grimm-Preis Deutsche Sprache*. Motiveringen var att hon »med sina friska, lekfulla men även respektlösa texter och sitt medryckande framförande bidrar med en ny ton till den lyriska samtiden«. Att hon med andra ord *gör något alldeles häpnadsväckande med språket*.

Sedan många år deltar Nora Gomringer i uppläsningar världen över, ensam och med musiker. I början av sin poetiska bana bodde hon ett par i år i New York. Där tog hon starkt intryck av poetry slam-scenen. Och i Bamberg, där hon för närvarande bor, har hon startat poesitävlingen Slambamberg. Över huvudtaget förefaller Gomringer att vara en väldigt driftig person. Hon är född 1980, men har redan hunnit med att skriva sex böcker och att inneha ett gästlektorat i poetik vid ett tyskt universitet. Dessutom är hon konstnärlig ledare för *Villa Concordia*, ett internationellt konst- och litteraturhus i Bamberg.

På många sätt är det lustfyllt att både läsa och översätta Nora Gomringer. Hon skapar egna ord, leker och associerar. Ofta är det den humoristiska ytan som först slår emot läsaren. Tilltalet i dikterna kan ibland vara naivt, eller skenbart naivt. Ibland passeras gränsen till det patetiska med råge, så att läsaren vrider sig. Men så plötsligt slungas man tillbaka igen, in i den stora smärta som ofta finns där i dikterna. Och just smärtan förstärks av de många upprepningarna och det ofta väldigt direkta tilltalet. Nora Gomringer har helt enkelt en ton som kan tala till många människor. Och läsningen kan gå flera varv, stannar inte upp, utan fortsätter att ljuda om och om igen i läsaren.

Cecilia Hansson, Stockholm 11 juni 2011